



KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 238, GOD. XVI, BEOGRAD, UTORAK, 21. DECEMBAR 2021.

Redakcija: Aleksandra Sekulić, Dejan Vasić, Jelena Veljić, Dušan Grlić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeci broj izlazi 18. januara 2022.

MIKSER

Piše: Galina Maksimović

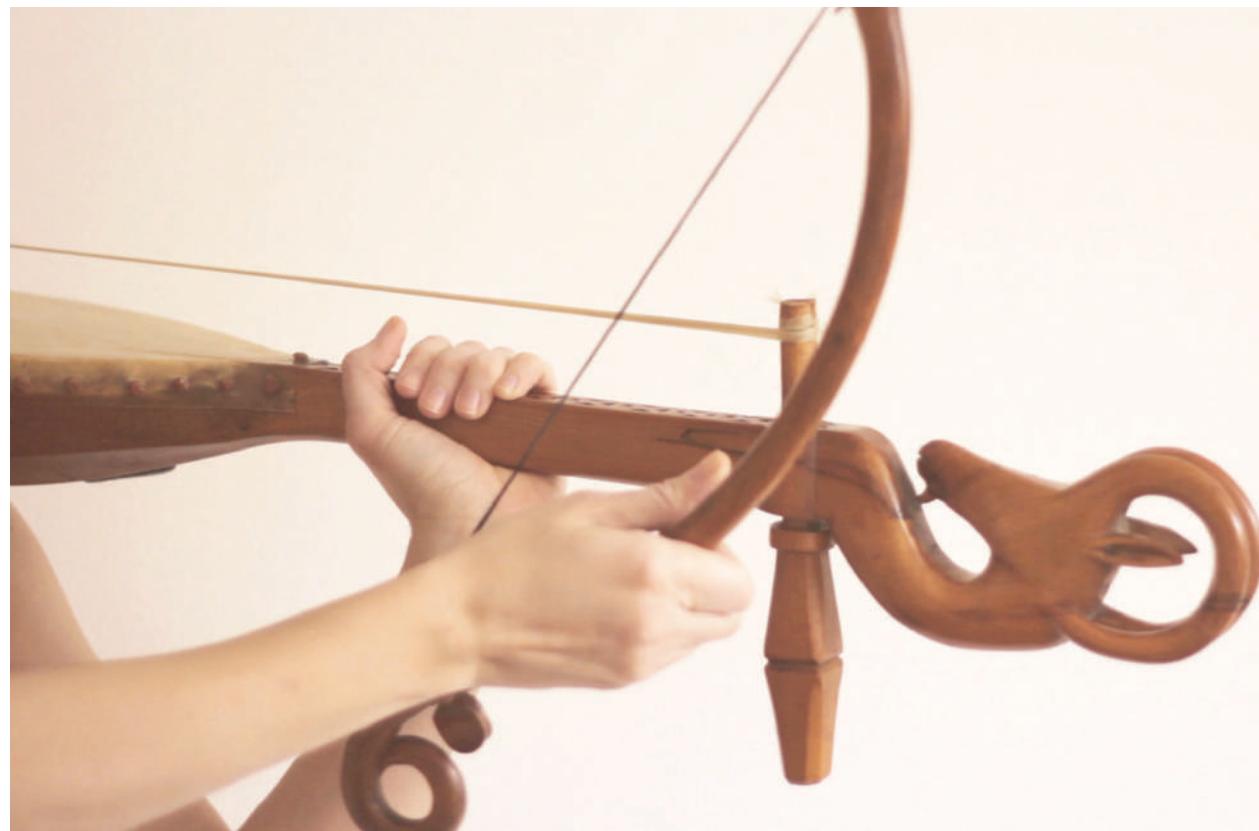
LINGLONG: LANAC (NE)ODGOVORNOSTI

Prošlo je više od mesec dana otkako je obelodnjena situacija stotina radnika iz Vijetnama zaposlenih na izgradnji fabrike guma Linglong u Zrenjaninu, koji su proveli više meseci živeći u logorskim uslovima, u hladnoći, bez tople vode, bez adekvatne ishrane, slobode kretanja i plante. Njihova priča je posebno odjeknula u javnosti sredinom novembra, tokom štrajka radnika, kada je uz pomoć kolega i lokalnih aktivistkinja i aktivista jedan od radnika, otpušten zbog alarmiranja javnosti, izbavljen iz logorskog smeštaja. U međuvremenu, u javnosti i medijima smenjivale su se druge velike priče, pa je tako sudbina radnika iz Vijetnama ostala na margini javnog prostora. Radnici su kasnije razmešteni na više lokacija, koje su uslovnije od inicijalnog smeštaja, ali i dalje teško da se mogu nazvati potpuno uslovnim. U Zrenjaninu, Novom Sadu i Beogradu prikupljene su osnovne potrepštine – topla odeća i obuća, čebad i jorgani, hrana, higijenska sredstva. Podnete su dve krivične prijave, obe protiv odgovornih lica u *China Energy Engineering Group Tianjin Electric Power Construction Co. Ltd.*, sa ogrankom u Beogradu i *Linglong International Europe d.o.o. Zrenjanin*.

Na Međunarodni dan ljudskih prava, 10. decembra, priča je ponovo na kratko zaživila u javnosti, kada je nekoliko nevladinih organizacija i kolektiva posetilo radnike. Sam skup ispred jedne od smeštajnih jedinica bio je simboličnog karaktera, jedan od gestova podrške pobunjenim radnicima, gest razumevanja situacije u kojoj ih melje sprega krupnog kapitala i interesa lokalnih moćnika, jedno prekopotrebno obećanje da nisu zaboravljeni. Aktivistkinje i aktivisti Zrenjaninskog socijalnog foruma, Zrenjaninske akcije, Društvenog centra Oktobar, Panonske aktivističke organizacije, A11 – inicijative za ekonomski i socijalni prava, Astre i drugih prijateljskih organiza-

cija ovom prilikom razvili su transparente na srpskom i vijetnamskom sa porukom: „Radnička prava su ljudska prava. Ne odustajemo od borbe za vas!“ Takođe, istaknute su informacije i telefoni na koje se radnici mogu javiti. Važno je i ono što je prethodilo skupu i što se kontinuirano dešava – obilazak radnika u različitim smeštajima i deljenje pomoći u vidu hrane i higijenskih sredstava. Nekoliko aktivistkinja obišlo je inicijalni logorski smeštaj, gde su zatekle desetak radnika na pauzi za ručak i pode-

di neko iz menadžmenta, koji im prati svaki korak. Nekoliko minuta po ulasku aktivistkinja u prostor na ulazu se pojavi čovek u odelu koji je vikao na kineskom na telefon, pa na aktivistkinje. Sve se to dešava dok par aktivistkinja primaće radnika sa povređenom nogom i pokušava da uzme njegov kontakt, ne bi li se izvela nekakva vratolomija kojom će mu se nekako obezbediti zdravstvena pomoć. Videvši čoveka u odelu, radnik se smesta povlači, gestikula aktivistkinjama da odu. Više se puta dogodilo da aktivisti i aktivistkinje u komunikaciji sa radnicima saznaju za njihove zdravstvene tegobe, povređenu nogu, povređenu ruku, gastrointestinalne probleme, i redovno se dešava da u prisustvu menadžmenta radnici ne smeju da daju kontakte kako bi im se obezbedila zdravstvena nega. Menadžment je u prisustri i kada nije tu. Odnosno, čak i kada je reč o ozbiljnim zdravstvenim stanjima, pa još u roku pandemije, prisutan je strah da se o tome progovori, a o posledicama koje bi usledile progovaranju se ne zna dovoljno.



lile im prikupljenu pomoć. U nedostatu jezika kao sredstva komunikacije, čita se sve ostalo u memljivoj skučenoj prostoriji, ne bi li se razmene informacije. Prvo je tu bila živahnost radnika koji već prepoznaju lica svojih lokalnih saveznika i saveznika i raduju im se. Odmerena i distancirana živahnost i radost, jer radnici su pred dolazak potpisali ugovor koji podrazumeva nemešanje sa lokalnim stanovništvom, a posebno izbegavanje (nepribližavanje, nedodiranje) žena i dece. Da su se jedan radnik i jedna aktivistkinja slučajno dodirnuli ramenima pri preuzimanju hrane, što je jedva moguće izbeći u tako skučenom prostoru, taj radnik bi se suočio sa ozbiljnim posledicama ukoliko ga vi-

Situacija koja se dešava na gradilištu Linglonga nije jedinstvena. Radnici se „uvoze“ i „izvoze“ preko celog sveta, a kompanije vođene logikom profita uz podršku lokalnih vlasti ne mare za nivo dehumanizacije koji se pritom dešava. Globalna sveprisutnost ovakvih anti-radničkih praksi svakako ne treba da nas pasivizira u percepciji ovog konkretnog slučaja niti dovede do njihove normalizacije do nivoa da kažemo: „Pa šta, tako je svugde“. Naprotiv, suočeni sa modernim radnim logorom u sopstvenom dvorištu, moramo apsolutno biti budni i asertivni kako u podršci radnicima da se njihovi problemi sistemski reše, tako i u traženju odgovornosti. A čija je odgovornost u ovoj situaciji? Pred-

MIKSER

Galina Maksimović:
Linglong – lanac (ne)odgovornosti

CEMENT

Dejan Vasić:
Fino poliranje

ŠTRAFTA

Aleksandra Sekulić:
Na barikadama – o Festivalu autorskog filma 2021

ZID

Bojana Knežević:
„A Queen of Montenegro – Gusarske minijature“ 2018–2021

sednik države izjavio je: „Šta hoćete, da uništimo investiciju od 900 miliona dolara, da Zrenjanin ne napreduje, da ceo Srednji Banat zatvorimo“, dodavši da ne razume potrebu za izlaženjem inspekcije na teren. Predsednica Vla-

de je, u vreme kada je već ozbiljna količina proverenih informacija bila dostupna, kazala kako „ne bi direktno i bez dodatnih informacija prebacivala odgovornost na tu kompaniju“. Gradonačelnik Zrenjanina tvrdi kako je u čitavoj priči jedino važno 1200 radnih mesta koja će nastati, ne osvrćući se na roboske uslove u kojima ta radna mesta nastaju, niti preispitujući hoće li radni uslovi na tih 1200 radnih mesta biti išta bolji. *Linglong* se ograđuje od odgovornosti pozivajući se na to da su radnici potpisivali ugovore sa pozivodačem radova. „Lanac odgovornosti je dugačak. Policia, ministarstva, inspekcije, centri za socijalni rad, zaštitnik

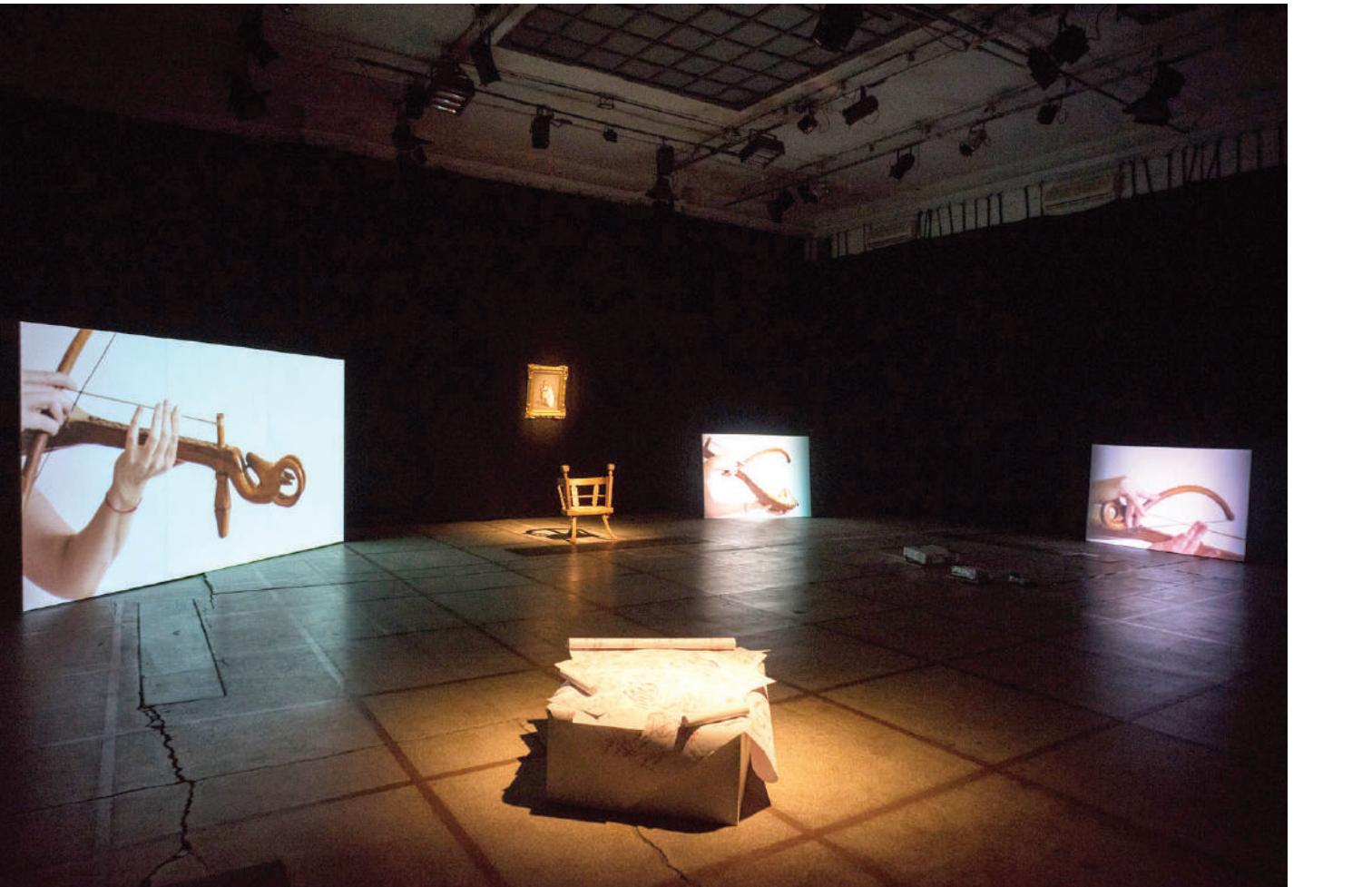
građana vrlo šturo iznose podatke o ovom slučaju, često ih uz ostatak političara iz vlasti relativizuju. Na dopise koje šalju organizacije koje prate slučaj sporo ili nikako ne odgovaraju. Negiranje i relativizacija se koriste od strane svih karika u lancu odgovornosti, od države i institucija do privatne kompanije *Linglong* i agencije. Zdravstvena zaštita nije obezbeđena iako se u medijima može pročitati da oni mogu da odu u privatnu polikliniku. Veliki broj radnika bez ikakve kontrole medicinskog stanja potencijalno može dovesti do širenja zaraznih bolesti, osim što su stalno pod rizikom povreda na radu. Po pitanju vakcinacije takođe je muk iz nadležnih institucija. Dakle, ovim je lanac

odgovornosti proširen i na hitnu pomoć, domovu zdravlju, ministarstvo zdravlja i ostale koji bi trebalo da obezbede ovim radnicima zakonski zagarantovanu zdravstvenu zaštitu. Radnici iz Vijetnama su nacija odgovornost”, kaže Tara Rukeci, aktivistkinja Zrenjaninskog socijalnog foruma. Odgovornost je tako, u odustvu političke volje i adekvatnih reakcija institucija i kompanije, prvo pala na medije i nevladine organizacije. „Aktivisti iz cele Srbije su zajedničkim snagama vršili pritisak da se radnicima, koji su prethorih meseci zbog neisplaćene i jedne jedine zarade, stupali nekoliko puta u strajk, vrste bespravno oduzeti pašoši i isplate zarade. Otkrivane su činjenice o tome šta sve podrazumeva lizing radnika iz Vijetnama. Radnici su se zaduživali da bi agencijama platili da ih pošalju na rad, prema sajtovima tih agencija, u bajkovitu Srbiju. Ugovori koji su potpisani nisu u skladu sa našim zakonima koji važe za sve radnike, uključujući i strane radnike. Ko je i na koji način na osnovu ovih ugovora dozvolio da privatna kompanija unajmi radnike iz Vijetnama? Drugo je pitanje koji je tačan broj radnika koji su preko agencija anažovani na izgradnji ove fabrike”, dodaje Rukeci.

Briga o dobrobiti radnika pretila se kako na aktivistkinje i aktiviste, tako i na širu javnost, na radništvo koje se i samo često krije za kraja s krajem. Ta javnost svoje odgovorno ponaranje bazira na solidarnosti i sušinskom saosećanju sa radnicima, što potkrepljuje nađu da radnička solidarnost nije potpuno ubijena. I sve se ovo dešava uprkos težnjama države da zataška slučaj, pa i uprkos pozivima bučnih građanskih aktivista da se ovim radnicima ne daje pomoć, jer se time podržava projekat Linglong. Njihovi apeli ravnim situacijom da im se u sopstvenom dvorištu čovek smržava, a oni ga dodatno zatrپavaju snegom, dok usput pozivaju komisije da donešu još lapata. Projekat Linglong dolazi sa nizom problema, ali nijedan od njih neće biti rešen uskraćivanjem osnovnih egzistencijalnih uslova radnicima iz Vijetnama.

U međuvremenu, na situaciju u Zrenjaninu reagovao je i Evropski parlament usvajanjem Rezolucije o Srbiji koja uključuje i duboku zbrinutost zbog navodnog prinudnog rada, kršenja ljudskih prava i trgovine ljudima u cilju radne eksplatacije, kao i poziv vlastima u Srbiji da istraže slučaj. Na stranu selektivno reagovanje Evropskog parlamenta i ignorisanje sveprisutnog kršenja radnih prava u fabrikama koje su uglavnom investicije zemalja EU – na primer, nema reakcije na optuštanje, kako se procenjuje, 4000 radnika i radnica Dreslmaiera, takode u Zrenjaninu. Veliko je pitanje je da li će i koga iz dugog lanca (ne)odgovornosti ova duboka zbrinutost dostači do konkretnog delovanja za poboljšanje položaja radnika iz Vijetnama.

Radnici iz Vijetnama i dalje nemaju slobodu kretanja i konstantno su pod nadzorom menadžmenta i privatnog obezbeđenja. Ishrana im je neadekvatna. Sudbine neizvesne. Dok se radi na sistemskim rešenjima njihovog položaja, ostaje potreba za obezbeđivanjem nekih od osnovnih životnih uslova, zbog čega se nastavlja sa prikupljanjem solidarne pomoći. Pomoći u vidu suve i nekvarljive hrane i higijenskih sredstava ili novca za iste svrhe može se doneti u kancelariju Zrenjaninskog socijalnog foruma (za informacije o terminima skupljanja sredstava pratite Fejsbuk stranicu ZSF-a), kao i u Društvenom centru Kotabar u Beogradu (Strahinjića Bana 33, suteren, svakodnevno osim nedelje od 17 do 23h). Potreće se prikupljati i distribuirati dokle god ovi ljudi ne budu imali mogućnosti da se vratre kućama i da se onima koji žele da ostanu omoguće uslovi života i rada u skladu sa zakonima ■



CEMENT

Piše: Dejan Vasić

FINO POLIRANJE

U trenutku kada se širom Srbije organizuju protesti protiv Zakona o eksproprijaciji i izmena Zakona o referendumu, kako bi se sprecila ekološka katastrofa koju bi izazvalo otvaranje rudnika za eksplataciju minerala jadarit u dolini Jadra u Zapadnoj Srbiji, u Muzeju Jugoslavije otvorena je izložba „Osni kilometer“. Arhitekte okupljene oko platforme „Moderni u Beogradu“ (MuBGD) koju čine Ivica Bekić, Petar Čigić, Dalia Dukanac, Stefan Đorđević, Irena Gajić, Mirjana Ješić, Hristina Stojanović i Snežana Zlatković, ovom izložbom predstavljali su Republiku Srbiju na 17. međunarodnoj izložbi arhitekture u Veneciji 2021. godine, čiju je centralnu temu „Kako ćemo živeti zajedno“ postavio kustos Hašim Šarkić. Važno je napomenuti da je predmet istraživanja za ovu izložbu bio grad Bor, smešten na obudu rudarskog basena u Istočnoj Srbiji. Prostорија izložbe u Paviljonu Srbije (nekada Paviljon Jugoslavije) u Veneciji, kao i u Muzeju Jugoslavije, dominiraju visoko estetizovani objekti monumentalnih razmera, maketa rudarskog kopa Bor i instalacija napravljena od bakarnih ploča, koja počinje na podu i nastavlja se na spramnom zidu na kojoj su ugravirani crteži i postavljeni interaktivni sadržaji. Oba objekta presečena su sa sedam sekvencima, što odgovara načinu urbanog planiranja grada koji čini sedam zona, kao i sistemu orientacije Borana koji u svakodnevnom govoru iskazuju udaljenost različitih objekata u odnosu na rupu, nulti kilometar. Katalog izložbe zamišljen je vrlo ambiciozno, bogato je ilustrovan crtežima i fotografijama instalacije, i u potpunjen tekstovima stručnjaka iz oblasti arhitekture, dr Milorada Mladenovića, dr Ane Nikežić i dr Luke Skanzija, kao i organizatora koji čine komesar paviljona Slobodan Jović, glavna i odgovorna urednica Ljiljana Miletić Abramović, i članovi MuBGD koji su potpisali tekst napisan u trećem licu množine. Pohvalno je da tekst MuBGD takođe podešen je u sedam sekvencima, i da su u svoj metodološki pristup istraživanju, kao i u arhitektonsko-dizajnerski

umetnički izraz uključili postojeću urbanu podešu na sedam zona, nudeći kao osmi kilometar kvalitativno novi sloj grada, uz predlog mogućeg pravca daljeg razvoja koji bi bio nezavistan od rudarske industrije. Na prvi pogled rekli bismo da je sve tu, i da ne postoji ništa problematično. Odgovor na postavljenu temu „Kako živeti zajedno?“ autori interpretiraju „kroz odnos život-rad, koji generiše oblike kolektivnosti i manifestuje se kroz odnos proizvodne baze gradova i izgrađene urbane strukture“. Ovdje se čini važnim da mislimo o onome što nas visoki sjaj finog ispoliranih bakarnih ploča iz valjaonice Sevojno sprečava da vidimo. Hans Jonas u knjizi „Filozofija na kraju veka“ tvrdi da se ekološka kriza javlja u situaciji ne-sutanog tehnološkog i naučnog razvoja. On

tvrdi da filozofija mora da radi sa naukom da bi došla do novog načina razmišljanja o umu i njegovom odnosu prema prirodi kao biću. U svojoj fenomenološkoj biologiji, Jonas nastoji da vrati duh u materiju i ponovo poveže ljude sa prirodom, kao fundamentalni korak koji mu omogućava da se formuliše „imperativ odgovornosti“. Kada govorimo o međusobnoj povezanosti ekoloških problema i industrijskog razvoja baziranog na ekstraktivizmu, moramo poći od preispitivanja sopstvene pozicije i potruditi se da osvestimo i time izbegnemo mehanizme eksplatacije koje smo internalizovali. U trenutku kada se u domenu umetnosti više od decenije unazad problematizuje ekstraktivistički kapitalizam, koji ima pogubni uticaj na klimatske promene i zdravlje ljudi, uz zagovara-

nje ekonomskog odrasta i uz postavljanje pitanja karbonskog otiska u vezi sa sopstvenim radom, MuBGD kao centralnu temu za predstavljanje Srbije u nacionalnom paviljonu uzimaju kao primer grad nastao na obodu basena rudnika obojenih metala, i isti taj metal koji iz rudnika potiče koriste u izradi sopstvenog rada, bez ikakve autorefleksije. Eko-loške probleme u Boru autori su adresirali unutar šestog kilometra. Kako navode, na tom kilometru Borani uspevaju da se demognatu relativno čistog vazduha. Autori postavljaju pitanje „Kako ćemo disati zajedno?“ u kontekstu ekspanzije rudarskog kopa, ali i nekontrolisane eksplatacije prirode. Projekciju budućnosti razumju kao mogućnost postindustrijske emancipacije preko zadržanog procesa i ekološke revitalizacije. Kada je reč o „nedoumicanju stanovništva“ u pogledu opstanka grada i njegove ekološke održivosti usled prisustva teške industrije, autori vide rešenje u ugradnji mehanizama za prečišćavanje vazduha koji bi radili na alternativnim izvorima energije. U bogatog flori i fauni, autori prepoznaju veliki ekološki i turistički potencijal, ne dovodeći u ih vezu sa daljom eksplatacijom netaknute prirode borskih planinskih predela drugim sredstvima.

Na koji način se pitanje kolektivnosti manifestuje u bazi i nadogradnji urbane strukture Bora, ali i infrastrukture koja zajedno gradi predstavljanje projekta u nacionalnom paviljonu?

Urbana struktura Bora nastaje usled infrastrukturnih potreba neophodnih za život ljudi tokom rada na eksplataciji rude, i neraskidivo je vezana za procese industrijalizacije. To dovodi do formiranja varoš u periodu od 1903. do 1941. godine u vreme uprave Francuskog društva Borskog rudnika (prvi kilometar), dok status grada Bor dobija 1947. godine i daљe se urbanistički razvoja usled priliva stanovništva koje je uslovljeno povećanim potrebama za radnom snagom zbog industrijskog razvoja tokom samoupravnog socijalizma (drugi, treći, četvrti, peti, šesti i sedmi kilometar).

Solidarnost MuBGD sa autorkom, iako obećana po cenu izostanka kataloga izložbe, izostala je. Sa kojim ambicijama se autori javljaju na konkurs za nacionalne predstavnike na Biennalu arhitekture, čije rasipovanje se dešava godinu dana nakon privatizacije rudnika od strane kompanije Cidin mining group (Zijin Mining Group)? Odgovor na ovo pitanje jasno je iz same postavke „kvalitativno novog sloja grada“, osmog kilometra koji se prostorno pozicionira unutar postojećih sedam gradskih zon Bora, a koji treba da ih preporodi, modernizuje i unapredi. Iz ovakvog pristupa vidljiva je internalizacija govora o nedovršenoj tranziciji (u neizrečenog) socijalizma na postrojenoj srešturi, a u vremenskim umetnostima i zajedničkom protoklu vremena, te su i vesti zajedničke, čak i ako ne stiže posvećeno da ispratite intenzivni program.

(U subotu 27. novembra nagledanju pokretnе slike bile su one iz Šapca, sa blokadom, odnosno snimci sa mobilnih telefona na kojima se videovalo kako je blokadu na putu pokušao da probije bager, kroz ljudje, a bilo je pred njim i dece, što se vide na nekoliko snimaka. Vidi se na tim snimcima kako se jedan čovek penje na bager, dok vozač bagera ne zaustavlja, bez obzira na ljudi koji su se popeli na bagersku kašiku, a njegov „snimatelj“ sa strane snima ceo proces „probijanja“; upravo je taj „snimatelj“ nogom udarivao čoveka koji se penje, na šta je čovek levicom uzvratio nekoliko puta, uklonio snimatelja i zaustavio bageru. →

Rešenje ekonomski i ekološke situacije stanovništva. Pozicija autora je jasna i iz nekratice upotrebe termina postindustrijsko nasleđe, koje se komodifikuje kako na primeru predloženih rešenja unutar osmog kilometra, tako i u samom vizuelnom i prostornom predstavljanju projekta „Osmi kilometar“.

Da bismo na adekvatan način razumeli umetnički rad, polazimo od premise da je on istovremeno situiran i kontekstualan. U jugoslovenskom socijalizmu, ideja emancipacije je neraskidivo vezana za istoriju radničke klase i radničkog pokreta, a koju je MuBGD prečuo. Odvajanje pitanje nasleda od pitanja rada i radničke klase je otuđenje, i deo je procesa dalje komodifikacije kulturnih dobara i nasleđa u saznanjući apropriaciji. Izrade predloga postindustrijske revitalizacije grada Bora, kroz prizmu predloženog emancipacijskog otklona od industrializacije i radništva, za potrebe predstavljanja na Biennalu arhitekture opredemećana je kao prostorna instalacija. Da li je bakarna površina ove instalacije dovoljno ispolirana da nas njen odsjaj sprečava da uočimo sopstvene refleksiju? ■



↓ Bojana S. Knežević: „A Queen of Montenegro - Gusalarske minijature“, pogled na postavku izložbe u CZKD Centru, foto: Srđan Veljović, 2021.
↑ Bojana S. Knežević: „A Queen of Montenegro - Gusalarske minijature“, pogled na postavku izložbe u CZKD Centru, foto: Srđan Veljović, 2021.

ŠTRAFTA

Piše: Aleksandra Sekulić

NA BARIKADAMA – O FESTIVALU AUTORSKOG FILMA 2021

prijaciji i planovima da se iskopava litijum koje država razvija sa kompanijom Rio Tinto. Zbog hapšenja Crnog i slobodnog kretanja po Šapcu lica koja su tukla ljudi sa motkama i čekićima, zbog hapšenja ljudi sa protesta u drugim gradovima, ljudi su na Trgu bili besni i skandirali „Crni, Crni“, i najavljenje su akcije solidarnosti za oslobođanje privrednih i njihove sudske troškove, kao i nastavak blokade 4. decembra.) Desice se da, dok žurite kroz hol na film Radu Žudea (njegov novi film „Baksuzni seks“ zasluguje poseban tekst) čujete „Filmski centar još nije objavio odluku, a prošao je zakonski rok“, i odgovor „izmišljaju razlog da odbiju“. Onda još i, ačko se to desi, solidarnost sa kolegama, i članovima komisije!“. Dok još briju aplauz posle filmova „Raseljeni“ Samira Karahadžić i „Rampart“ Marka Grbe, i trepere VHS teksture iz pogodične arhive 1999, biće nekih prepričavanja, vesti i dogovora. Uskoro se svima biti jasno da je tema konkursa za eminentne reditelje Filmskog centra Srbije (FCS), za koji je komisija koju je imenovao FCS objavila svoje odluke, obrazložene za svaki od tri odobrena projekta: „Škarto“ Srdana Dragojevića (sa 30 miliona dinara), „Doktor D“ Gorana Markovića (sa 24 miliona dinara) i „Sloboda ili barbarizam“ Želimira Žilnika (16 miliona dinara). Komisiju su činili: dekan Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu Miloš Pavlović, dekan Akademije umetnosti u Novom Sadu Siniša Bokan, direktor Jugoslovenske kinoteke Jugoslav Pantelić, reditelj i predsednik Udruženja filmskih umetnika Srbije Milan Knežević, i scenaristkinja Biljana Maksić.

Usledila je odluka Upravnog odbora FCS koja je, bez ikakvog obrazloženja, sadržala samo informaciju da je UO izglasao da se ne prihvata odluka komisije. Rok za ovu odluku uvelik je već bio prešao, ali nije to najneobičnije njenovo stvojstvo – to je prva odluka u istoriji FCS kojom Upravni odbor odbija odluku komisije koju je sam formirao da razmatra prijavljene projekte, na bilo kojem konkursu, ikada. Filmska javnost je bila uverena ovako flagrantnim ponizjem, i uskoro dobila novo – u formi Saopštenja Filmskog centra Srbije. Krcata sala na zatvaranju festivala, Kombank dvorana – opet, nekada Dvorana Doma sindikata, teško se ovdje – brula je podsmehljivo o ovom nespretnom tekstu, koji je doneo nekoliko objašnjenja odluke Upravnog odbora da poništiti odluku sopstvene komisije. Pokušala sam da tekstu pride obziđeno, ali teško je, obrazloženje im previše jer nije jedno ne stoji: predloženi projekt su ranije bili odbijani na drugim konkursima FCS (odmah pomislim – pa ovo je bio poseban konkurs za eminentne reditelje, oni su prijavili projekte koje žele, poštujući propozicije konkursa koje nigde ne pominju takva ograničenja, nije li to bila poenta); ovako niješan projekt ne bi dobio dovoljno novca (ponovo – ko je odredio budžet i ograničenja pre objave konkursa? Sredstva koja se za dugometražni film dobiju su samo baza za finansiranje koje se potom obezbeđuje i kroz druge fondeve); „Imajući u vidu da je inače malo broj reditelja koji mogu konkurisati na ovaj konkurs, smatramo da je bolje da jedan projekt dobije značajna sredstva, nego sva tri prijavljena projekta nedovoljno. Uvideli smo i da je potrebno povesti računa i o starosnoj strukturi reditelja, gde bi neku vrstu blage prednosti imali oni stariji.“ Ovo je već i za mene izazov da tekst ozbiljno razumem. Osim što predlažu rediteljima da se međusobno nadmeću za ukupnu sumu (može biti samo jedan!), uvođi se i starosna prioretizacija koju možemo shvatiti na dva načina: postoje kriterijumi po kojima valjda Žilnik (rođen 1942) i Marković (1946) moraju još da se dokažu dok ne budu u poželjnoj starosnoj grupi. Ja zaista verujem da mnogi sa mnem dele uverenje da je Žilnik po mnogo čemu, a najviše po stvaralačkoj energiji, mlađi od nas, ali kojom će se dokumentacijom ostvariti „blaže prednost onih starijih“ i da li je to relativna kategorija u odnosu na ostale prijavljene, ili neka apsolut-



→ Bojana S. Knežević: „A Queen of Montenegro - Guslarske minijature“, performans u CZKD Centru, foto: Srđan Veljović, 2021. ←

na mera starosti? Pitam za druga. Drugi način da ovo čitamo jeste diskretni poziv poželjnijem autoru da da legitimitet za ovu operaciju. Dakle, biće ponovo objavljen ovaj konkurs, kaže se dalje u Saopštenju, pomislim – ko će prihvati da bude u Komisiji, da učestvuje, da se bavi tim konkursom posle pokaznog primera da se može desiti da ponovo bude pogažen, pa tako sve dok se ne dobije „pobednik“ po ukusu UO? U celom saopštenju najtužnija je rečenica upravo na početku:

„Odajemo veliko priznanje i poštovanje komisiji koja je radila svoj posao profesionalno i odgovorno.“

jer za njom sledi pobijanje svih profesionalnih i odgovornih poslova te komisije.

Međutim u saopštenju ima i razumevanja, samo je čudno:

„Razumemo da je postao deo uobičajenog javnog miljea da se politizuje svaki konkurs, da se

proglašavaju za žrtve svi koji nisu dobili sredstva za film iako ih država redovno podržava (...)“

Ovo je čudno jer su žrtve oni koji su zapravo dobili sredstva odlukom Komisije, ali ova pošast politizacije zaista preti da naruši dostojanstvo ove odluke UO koja poništava odluke komisije, koja bi inače bez te „politizacije“ bila besprekorna? Na kraju Saopštenja „brani“ se predsednica UO FCS Jelena Trivan, od „napada“ Gorana Markovića.

Ovako je FCS saopštilo/obrazložio odluku kojom je UO FCS odbacio predlog konkursne komisije, mada je svima bilo jasno da je projekat koji nije smeо da prođe zapravo projekat Gorana Markovića „Doktor D“ koji se bavi promenom identiteta ratnog zločinca. Projekat Srđana Dragovića „Škartovi“ bavi se periodom bombardovanja 1999. Naziv projekta Želimira Žilnika „Sloboda ili barbarizam“ je parafraza filmskog projekta „Sloboda ili strip“ iz 1972, čiji je sce-

nario nedavno objavljen u sabranim delima Branka Vučićevića (u izdanju Filmskog centra Srbije). Srđan Golubović, Stefan Ivančić, Ognjen Glavović i mnogi drugi filmski radnici pozivaju na reakciju i protest protiv cenzure.

Zatvaranje festivala autorskog filma mogu da opštem iz publike: žiriji su dodeljivali nagrade, videli smo snimke obilaska lokacija filmova Gorana Markovića koje je Festival za goste organizovao u sklopu specijalnog programa Markovićevih filmova, i videli smo film „Žurnal o Želimiru Žilniku“ Janka Baljka. U filmu, između ostalog, pratimo „otkrivanje“ filmske kopije „Sloboda ili strip“ iz 1972. godine za koju se veovalo da je uništena, gledamo je kroz pomalo susne oči Želimira Žilnika i Karpa Godine, u montaži. Janko Baljak sa bine govori o pokušaju uvođenja cenzure i prenosi zaista brojnoj publici događaje u vezi sa konkursom za eminentne reditelje Filmskog centra Srbije.

Paper movie: Žilnik sa bine u prepunoj Kombank dvorani (može da piše i bivši naziv: Dvorana Dom sindikata) moli da ne tapšemo njemu više nego Goranu Markoviću, jer „Goran je više zasluzio“. Sutradan, 4. decembra, Gorana Markovića na Kosančićevom vencu, kada se vraća sa blokade Branikovog mosta, zaustavlja policija u civilu i preti mu hapšenjem zbog „nedoličnog ponašanja“. On neće da im da svoju ličnu kartu i kaže im: „Pa, uhapnite me“; Maja Lalić, glumica Branka Katić i drugi ljudi se okupljaju, slikaju, i policijski u civilu beže. Saopštenje Saveta Festivala autorskog filma objavljeno na sajtu festivala brzo se širilo mrežama; postavilo je pitanje da li nam treba festival filmske umetnosti u zemlji u kojoj je upitna sloboda filmskog stvaralaštva.

„Da bi bila živa i delotvorna, umetnost mora da udiše vazduh slobode, mora da se temelji na pravu da stvaralaštvo ne pozna granice i zabrane.“ (Protesti 4. decembra su okupili desetine hiljada ljudi u pedeset mesta u Srbiji, i uniformisane policije nije nijedne bilo. U Novom Sadu grupa osoba kamenjem gađa okupljene na protestu, i ljudi iz protestnog skupa ne trpe mirno, već pojure za njima. U poslednjih pola sata inače mirne blokade na autoputu kod Sava centra u Beogradu, grupa navijača pali baklje na nadvožnjaku i baca ih na okupljene ljudе u blokadi, ljudi iz protesta ih pojure.)

Članovi Upravnog odbora Filmskog centra Srbije podnose ostavke, svakog dana poneko: Sandra Perović, Aleksandar Saša Erdeljanović, Miroslav Stojanović, Andelija Andrić... Filmski centar Srbije ponovo objavljuje konkurs za eminentne reditelje.

Janko Baljak podnosi ostavku na članstvo u svim telima Fakulteta dramskih umetnosti (FDU) zbog imenovanja Suzane Vasiljević, savetnice predsednika Aleksandra Vučića (i članice Nadzornog odbora Er Srbija, članice Upravnog odbora Košarkaškog saveza Srbije, članice Upravnog odbora Beogradske filharmonije), u članicu Upravnog odbora FDU. Između ostalog, u obrazloženju je naveo: „Izbor Suzane Vasiljević u najvažnije telo FDU je afirmacija cenzure i autocenzure u obrazovanju budućih generacija umetnika. Zabranu novih filmova Želimira Žilnika, Gorana Markovića i Srđana Dragovića u istom danu dovoljno strašno govori s kojom će se strašcu aktuelni režim obračunavati s političkim protivnicima.“ ■

ZID

Bojana Knežević „A QUEEN OF MONTENEGR - GUSLARSKE MINIJATURE“ 2018-2021

A Queen of Montenegro je dugoročni projekat Bojane S. Knežević, u kojem umetnica iz specifične pozicije nevidljivosti istražuje svoje poreklo. Polaznica istraživanja je porodično stablo Kneževića, koje sledeći crnogorsku tradiciju isključuje sve ženske potomke u poslednjih nekoliko vekova. Potraga za izgubljenim imenima i težnja da se izbrisani ženski članovi porodice otrgnu o zaborava rezultira otvorenim umetničkim procesom koji čini niz radova i performativnih intervencija, kojima se dekonstruišu i subvertiraju striktno postavljene rodne pozicije u patrijarhalnom društvu. Zvučna dekonstrukcija gusalja, gudačkog instrumenta, koji je u tradiciji ekskluzivno rezervisan za muške članove



→ Bojana S. Knežević: „A Queen of Montenegro - Guslarske minijature“, performans u CZKD Centru, foto: Srđan Veljović, 2021. ←

porodice, najčešće se vezuje za epske narative i usmeno predanje, koji se prenose sa kolena na koleno. Eksperimentalnim tretmanom instrumenta, kao i specifičnim načinom sviranja kojim se proizvodi zvuk, između šuma, buke, škripe i melodije, Knežević predlaže alternativno čitanje porodične istorije, kao odgovor na viševekovnu isključenost i diskriminaciju ženskih potomaka u Crnoj Gori.

Bojana S. Knežević je medijska umetnica aktivna u domenu performansa, videa, audio-vizuelne instalacije, zvučne umetnosti i umetničke edukacije. Ko-autorka je umetničkog/medijskog projekta i podkasta Femkanje, i članica soničko-teatarskog duaa 67 Microphones. Njeni radovi prezentovani su na samostalnim i grupnim izložbama, u zemlji i inostranstvu, kao i na festivalima medijske umetnosti i filma. Učestvovala je na

brojnim rezidencijalnim umetničkim programima, uključujući KulturKontakt (Beč), Q21 / MQ (Beč) i DAL / Documenta Art Lab (Regensburg). Osnovne i master studije završila je na studijskoj grupi Novi likovni mediji, na Akademiji umetnosti u Novom Sadu, a doktorirala na Interdisciplinarnim studijama Univerziteta umetnosti u Beogradu.

www.bojanasknezevic.com